

Відгук офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора **Федоренко Олени Іванівни**

на дисертацію **Армейського Олега Станіславовича**

«Розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції розвитку українського суспільства характеризуються побудовою правової держави в умовах поляризації думок і громадських рухів, динамічним оновленням законодавства, інтенсивним реформуванням стратегічно важливих для розвитку країни галузей, однією з яких є освіта, що зумовлює необхідність переосмислення концептуальних підходів до підготовки вчителів в контексті їхнього забезпечення системою правових знань, умінь, навичок, професійно важливих якостей щодо ефективної реалізації професійної діяльності у межах правового поля. У цих умовах набуває актуальності проблема розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті, оскільки їхня професійна діяльність передбачає вирішення проблемних правових ситуацій освітнього процесу, захист прав та інтересів як власних, так і учнів, правомірне використання сучасних технологій, обладнання та інструменту. Незважаючи на це, дослідження означеної проблеми здійснюється фрагментарно, відсутні роботи, в яких науково обґрунтовані теоретичні та методичні засади розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті. Тому тема дисертаційного дослідження є актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору.

Актуальність підтверджується й тим, що дисертацію виконано згідно з важливими напрямками розвитку педагогічних досліджень в Україні як складову частину комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії.

До **основних нових наукових результатів** дисертації слід віднести модель розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті, яку побудовано на основі використання моделей поліфункціонального змісту й поетапного методу її розвитку, що відбиває загальну структуру відповідної методики й утворює теоретичну основу для її розробки. Зокрема вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено автором модель поліфункціонального змісту розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті як системи знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей із розв'язання професійно-правових задач, що відображають загальносоціальну, загальнопрофесійну й спеціальнопрофесійну діяльність цих фахівців. Також вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель поетапного методу розвитку правової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної педагогічної освіти як алгоритму розв'язання професійно-правових задач з використанням універсального системного опису як правових ситуацій, так і статей законодавства, де перший етап передбачає ідентифікацію галузі права, а другий етап – відповідної статті законодавства щодо розв'язання професійно-правової задачі. Уточнено зміст поняття «правова компетентність учителя технологій» як складного інтегрального утворення, що характеризується сукупністю професійно-правових знань, умінь й якостей особистості, які забезпечують реалізацію загальносоціальної, загальнопрофесійної й спеціальнопрофесійної діяльності фахівцем в межах правового поля, усвідомлюючи соціальну значимість і особистісну відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає вимогам щодо наукової новизни одержаних результатів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі. Науковий апарат дослідження сформульовано чітко та коректно. Предмет дослідження – методика розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті –

є складовою об'єкта. Мета – підвищення рівня розвитку правової компетентності вчителів технологій шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки методики її розвитку в післядипломній педагогічній освіті – відповідає темі дослідження. Завдання та гіпотеза узгоджені з метою та темою. Сукупність методів – теоретичних, емпіричних та статистичних – відповідає поставленим в роботі завданням.

Логічно та послідовно викладено результати теоретичних досліджень. Для вирішення основних завдань дисертаційної роботи автором проведено аналіз нормативних документів, теоретичний аналіз праць учених, в яких розкрито загальні положення організації післядипломної педагогічної освіти в контексті запровадження компетентнісного підходу, теорію формування й розвитку професійної компетентності у вчителів, зокрема учителів технологій, положення щодо правової підготовки вчителів технологій й розвитку в них правової компетентності у післядипломній педагогічній освіті.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури дисертантом уточнено зміст поняття «правова компетентність вчителя технологій», обґрунтовано її структурні компоненти, а саме мотиваційно-ціннісний (професійно-правові цінності, мотиви пізнання правових основ регулювання суспільних відносин і професійної діяльності, особистісна установка на правомірність професійної діяльності), когнітивно-діяльнісний (професійно-правові знання й уміння щодо реалізації загальносоціальної, загальнопрофесійної й спеціальнопрофесійної діяльності вчителем технологій в межах правового поля), особистісно-рефлексивний (професійно важливі якості, що забезпечують ефективну реалізацію правомірної професійної діяльності; здатність до рефлексивної її оцінки з позицій норм права, критичного осмислення результатів та коригування правової взаємодії).

Заслуговує на увагу проведений автором аналіз змісту професійної діяльності вчителів технологій, що дозволив визначити її правовий контекст за такими напрямками: загальносоціальним (реалізація власних прав як громадянина, захист особистих немайнових прав, соціальне забезпечення, укладення господарських договорів), загальнопрофесійним (правові основи прийому на роботу та укладення

трудоу договорів (контрактів), встановлення режиму робочого дня, надання платних освітніх послуг, атестація педагогічних працівників, регулювання освітніх відносин), спеціальнопрофесійним (правомірне рішення професійних ситуацій на заняттях з предмету технології в умовах застосування сучасних технологій, обладнання та інструменту).

Цінним надбанням дисертаційної роботи стало обґрунтування та розробка моделі розвитку правової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної педагогічної освіти, яка містить мету, концептуально-цільовий (підходи, принципи, завдання), змістово-процесуальний (поліфункціональний зміст, форми, методи, засоби), оцінювально-коригуючий (критерії, показники й рівні) блоки й очікуваний результат. Відмінною ознакою пропонованої моделі є відображення загальносоціальної, загальнопрофесійної й спеціальнопрофесійної діяльності вчителя технологій з використанням системи професійно-правових задач, що реалізується на основі поліфункціонального змісту як системи знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей із розв'язання професійно-правових задач та поетапного методу як алгоритму розв'язання професійно-правових задач з використанням універсального системного опису як правових ситуацій, так і статей законодавства.

Визначені теоретичні засади та розроблена модель розвитку правової компетентності вчителів технологій стали підґрунтям для розробки автором відповідної методики, яку реалізовано у системі післядипломної педагогічної освіти у вигляді спецкурсу «Основи розвитку правової компетентності вчителів технологій».

Позитивної оцінки заслуговує визначення Армейським О.С. системи критеріїв (мотиваційного, змістово-діяльнісного і особистісного) та відповідних показників розвитку правової компетентності. Експериментальне дослідження здійснено у відповідності з вимогами, що висуваються до педагогічного експерименту, воно підтвердило зроблені теоретичні висновки, а також гіпотезу дослідження.

Висновки щодо ефективності методики розвитку правової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної педагогічної освіти спираються на

результати теоретичного та експериментального дослідження, вони виважені та обґрунтовані.

Основні результати дослідження було впроваджено в практику роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», загальноосвітніх навчальних закладів відділу освіти Первомайської міської ради, відділу освіти Балаклійської районної державної адміністрації, відділу освіти, культури та спорту Мереф'янської міської ради, Новобаварського району м. Харкова, Шевченківського району м. Харкова, Немишлянського району м. Харкова.

Достовірність результатів дослідження. Повнота використаних джерел інформації, вибір методів дослідження, адекватних поставленим завданням, чітко визначені критерії та показники розвитку правової компетентності вчителів технологій, застосування різноманітних емпіричних методів дослідження, репрезентативність вибірки для педагогічного експерименту дозволяють вважати отримані результати вірогідними.

Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Отримані дисертантом нові науково обґрунтовані результати та наукові висновки, а саме модель й методика розвитку правової компетентності вчителів технологій мають теоретичну значущість та можуть бути використані в процесі правової підготовки вчителів як у закладах вищої освіти, так і у системі післядипломної педагогічної освіти.

Робота має також важливе практичне значення: методика розвитку правової компетентності вчителів технологій, система професійно-правових задач, розроблені та експериментально перевірені автором, можуть застосовуватися в навчальному процесі закладів педагогічної освіти.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні положення, практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути використані в освітньому процесі вищих педагогічних навчальних закладів, у системі підвищення кваліфікації вчителів, у діяльності загальноосвітніх навчальних

закладів, для створення підручників, методичних рекомендацій, посібників і навчальних програм.

Повнота викладу наукових результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Автор має достатню кількість публікацій, які повно розкривають зміст роботи. Основні результати дослідження представлені в 12 публікаціях (з них 11 одноосібних), опублікованих у провідних фахових виданнях України (6), виданнях інших країн (1), в іншому видання (1), а також у матеріалах наукових конференцій (5). Напрями видань відповідають темі дисертаційної роботи.

Структура дисертації та її обсяг відповідають вимогам до кандидатських дисертацій. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертаційної роботи відповідає вимогам. Зміст і структура автореферату цілком відповідає змісту та структурі дисертаційної роботи. Автореферат повністю відтворює головні результати та висновки дослідження.

Дисертаційне дослідження підтвердило справедливість висунутої гіпотези; повністю вирішені поставлені в роботі завдання; наукова новизна дослідження та його теоретичне значення не викликають сумнівів; одержані експериментальні дані доводять доцільність використання запропонованого теоретичного підходу.

Разом з позитивною оцінкою висловимо окремі **зауваження щодо змісту дисертації:**

1. При аналізі світового досвіду підготовки вчителів слід було б більше уваги приділити підготовці вчителів технологій.

2. До позитивних рис дисертаційної роботи слід віднести розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті на основі вивчення конституційного, цивільного, сімейного, адміністративного, кримінального, трудового права. Однак, не зовсім зрозуміло, чому автором не залучаються й інші галузі права, як-от: інформаційне, земельне, фінансове й інші.

3. Позитивним здобутком дисертації є розроблена методика розвитку правової компетентності вчителів технологій, яка в системі післядипломної

педагогічної освіти реалізується на основі відповідного спецкурсу, однак його програму у додатках не представлено.

4. Доцільно було б розширити додатки до дисертації, доповнивши їх таблицями розрахунків, прикладами тестів, завдань, на основі яких здійснювалося вимірювання рівня сформованості правової компетентності вчителів технологій.

5. Теоретичні й методичні положення реалізації спецкурсу «Основи розвитку правової компетентності вчителів технологій» слід було б оформити у вигляді методичних рекомендацій щодо його вивчення.

Вказані недоліки не знижують цінності виконаного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Армейського О.С.

Висновок

Дисертація Армейського Олега Станіславовича «Розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Дисертація є актуальним, завершеним, самостійним дослідженням, результати якого характеризуються науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю, обґрунтованістю та вірогідністю, розв'язують важливе наукове завдання розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті; відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» щодо кандидатських дисертацій, а здобувач Армейський Олег Станіславович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор

завідувач кафедри педагогіки та психології

Харківського національного університету

внутрішніх справ

[Handwritten signature]

О.І. Федоренко

